

ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЬНИХ ЗАХОДІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ІСТОРИЧНОЇ ГРАМАТИКИ ЗА КРЕДИТНО-МОДУЛЬНИМИ ПІДХОДАМИ

Крижанівська О. І. Особливості контрольних заходів при вивченні історичної граматики за кредитно-модульними підходами.

У статті запропоновано авторський підхід до здійснення контролю за якістю знань студентів з історичної граматики української мови, коли вона викладається за змістовими модулями. Наводяться зразки контрольних робіт з історичної морфології.

Ключові слова: історична граматика, змістовий модуль, контрольні рівні (відтворення, розрізнення, уміння, інтерпретації).

Крижановская О. И. Особенности контрольных мероприятий при изучении исторической грамматики по кредитно-модульной системе.

В статье предложено авторское видение контроля качества знаний студентов по исторической грамматике украинского языка при её изучении за тематическими модулями. Предлагаются примеры контрольных работ по исторической морфологии.

Ключевые слова: историческая грамматика, тематический модуль, уровни контроля (воспроизведения, распознавания, умений, интерпретации).

Kryzhanivska O. I. Features of control measures when learning historical grammar with a credit-modular approach.

The article presents the author's approach to monitoring the quality of students' knowledge of historical grammar of the Ukrainian language taught by thematic modules. Examples of tests for historical morphology are suggested.

Key words: historical grammar, thematic module, control level (reproduction, differentiation, skills, interpretation).

Приєднання України до Болонських домовленостей спричинило низку проблем методичного характеру у викладанні всіх вишівських дисциплін, навіть таких класичних, як мовознавчі історичні. Вони завжди посідали особливе місце серед навчальних курсів підготовки філологів, оскільки вимагали добрих знань сучасної мови, уміння сконцентрувати увагу на доволі складному матеріалі, який передбачав здатність лінгвістично мислити, уявляти мовні процеси в їхньому розвитку і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки мовних видозмін. Серед історичних лінгвістичних дисциплін згідно з навчальними планами підготовки фахівців за спеціальністю «Українська мова та література» ядерну позицію займає історична граматика української мови, на яку відводиться найбільша кількість годин і яка передбачає підсумкову атестацію у вигляді екзамену. Це й не дивно, адже тільки історія мови вчить, що «будь-які явища і факти потрібно розглядати на всіх етапах розвитку в їх взаємозв'язках, що дозволяє бачити їх не статично, а в історичній перспективі [1, с. 4]. Перспективність мислення – одна з провідних характеристик сучасного фахівця з вищою освітою. Саме тому в методиці вищої школи все більше уваги приділяють формуванню компетентнісних параметрів фахової досконалості. Особливо важливо це в

підготовці майбутніх учителів, які згодом і самі будуть навчати не тільки фізики чи математики, мови чи літератури, а й мислити. Тому все частіше натрапляємо на твердження про те, що «суть підготовки педагогічних кадрів полягає не у збагаченні тих, хто навчається, певною кількістю інформації, а в розвитку уміння оперувати інформацією, проектувати та моделювати свою діяльність» [3].

Місце історичної граматики в системі мовознавчих дисциплін фахового блоку потребує переосмислення в новітні часи. По-перше, зведення його ролі тільки як до ілюстратора фактів сучасної української мови є поверховим і не єдиним, адже розвивальний потенціал курсу надзвичайно багатий. По-друге, немає достатньо обґрунтованого бачення позиції історичної граматики у структурно-логічній схемі підготовки філолога, а це дозволяє деканатам вільно переставляти навчальну дисципліну з курсу на курс, переносити із семестру в семестр, що не сприяє повноцінному використанню здобутих знань, а, отже, створює враження непотрібності, певної ізольованості, осібності. По-третє, майже повна відсутність спеціальних періодичних видань мовно-методичного характеру для вищої школи не дозволяє обмінюватися методичними знахідками, не сприяє виробленню єдиної загальноукраїнської концепції викладання історичної граматики. По-четверте, серйозною проблемою залишається забезпечення вищів достатньо апробованими підручниками та навчально-методичними посібниками, збірниками вправ та іншим дидактичним матеріалом. Саме тому наукові конференції залишаються чи не єдиним дискусійним майданчиком для викладачів історичних мовних дисциплін, на якому можна обговорити з колегами актуальні питання методики викладання, з'ясувати суперечливі теоретичні моменти, поділитися практичними знахідками.

Пропонована стаття присвячена проблемі контролю якості знань за результатами осягнення студентом змістового модуля «Історична морфологія». Вибір модуля є довільним, оскільки нас цікавить передусім не певна тема, а форма і структура контрольного заходу по її завершенні. Вирішення такого питання є невеликою частиною формування сучасного освітнього середовища у вищій школі, воно ставиться в контексті «модернізації змісту освіти, створення системи моніторингу її якості» [2, с. 1]. Актуальність постановки питань моніторингу якості знань загострилася в останній час, коли частина вчителів у середній школі і викладачів у вищій часто віддають перевагу тільки тестовим за формою контрольним роботам. Не заперечуючи самого факту зручності використання тестів при замірах залишкових знань, вважаємо, що підсумкова контрольна робота повинна носити комплексний характер і за формою, і за очікуваним результатом: вона обов'язково повинна показати не тільки те, що вивчив учень / студент, а й продемонструвати якісні параметри таких знань. Для цього пропонуємо контрольну роботу на чотири рівні такої структури:

Перший рівень – рівень відтворення знань. На ньому пропонуються завдання, які передбачають відтворення вивченого. Це можуть бути дефініції, наведення конкретних фактів за вимогою тощо. Наприклад, *дайте тлумачення поняття «зовнішня граматична аналогія», проілюструйте його прикладом з історії витворення відмінкових закінчень іменників другої відміни.*

Другий рівень – рівень розрізнення контрольних одиниць. Передбачає вміння порівнювати, знаходити спільне й відмінне в контрольних одиницях, вибирати, групувати. Наприклад, *виберіть із групи запропонованих дієслів іменні форми: несучи, читаль есмь, печи, носити, могль, ходити иму. Вкажіть назву іменної дієслівної форми.*

Третій рівень – рівень практичних умінь і навичок фахового рівня. Тут перевіряється здатність студента робити різні види мовних розборів з урахуванням хронології тих чи тих змін, постановки чи зникнення певних мовних явищ тощо. Наприклад, *зробіть морфологічний аналіз усіх слів повнозначних частин мови із речення.*

Четвертий рівень – рівень інтерпретації. Очікується вияв здатності узагальнювати, коментувати ті чи ті зміни, послуговуючись напрацюваннями класичного і сучасного мовознавства. Наприклад, *доведіть або спростуйте думку про те, що шлях уодноманітнення граматичних форм став провідним при перебудові іменникової системи відмінювання. Підкріпіть свої твердження цитуванням думок із авторитетних мовознавчих розвідок, вказавши найвідоміших дослідників становлення системи іменникового відмінювання.*

Наводимо зразок одного з варіантів контрольної роботи, яка структурована чотирма рівнями.

Підсумкова контрольна робота зі змістового модуля
«Історична морфологія»

Рівень 1(відтворення). Дайте відповіді на питання або продовжте речення, наведіть, де це можливо, приклади.

1. Назвіть і проілюструйте прикладами шляхи вдосконалення граматичної системи мови
2. Зовнішня аналогія виявляється в
3. Назвіть усі старі типи відмінювання іменників:
4. Граматичні ознаки коротких прикметників:
5. Займенники 3-ої особи витворилися з
6. Неособові дієслівні форми
7. Відчислівникові прислівники
8. 8.1. детермінатив –
- 8.2. атематичні дієслова –
- 8.3. плюсквамперфект

Рівень 2 (розпізнавання)

1. Іменники **СЫНЪ, ВЪРХЪ, ДОМЪ** належали до

- А)* -ǫ- основи;
 Б) *-ja- основи;
 В) *-ǫ- основи;
 Г) *-s- основи;
 Д) *-i- основи.
2. Іменники І відміни **СВЄКРҀХА, КНЯГИНЯ, ПОЛОВИНА** належали до
 А)* -ǫ- основи;
 Б) *-ja- основи;
 В) *-ǫ- основи;
 Г) *-s- основи;
 Д) різних основ.
3. **СТОЛА, МЄДОҀ, ГОЛОҀБИ** – це форми
 А) Р. в. однини;
 Б) Д. в. однини;
 В) Р. М. в. двоїни;
 Г) Н. в. множини;
 Д) різних відмінків.
4. В сучасній українській мові закінчення -у(-ю), -а(-я) в Р. в. одн. ім. чол. р. маємо внаслідок
 А) витворення категорії істот / неістот;
 Б) впливу середнього роду на чол.;
 В) впливу ж. р. на чол.
 Г) важко пояснити;
 Д) змішання колишніх -ǫ- та -ǫ- основ.
- Увага!!! Правильну відповідь на питання 5 формуєте шляхом добору відповідей з банку даних:
- А) *-ǫ-, -jǫ- основи;
 Б) *-a-, -ja- основи;
 В) *-ǫ- основи;
 Г) *-i- основи.
 Д) *-ǫ- основи
 Е) *-s- основи;
 Є)* -t- основи;
 Ж)* -n- основи;
 З) *-r-основи.
5. II відміна іменників СУЛІМ сформувалася зі старих відмін:
6. Знайдіть відповідності:
6.1. Вказівні займенники	А) собѣ, вѣ
6.2. Означально-вказівні(анафористичні)	Б) кѣждь, самѣ, всѣ
6.3. Означальні	В) нѣкто, нѣчто
6.4. Присвійні	Г) вашь, свои
6.5. Питальні, відносні	Д) сикѣ, тои , онѣ
6.6. Заперечні	Е) никѣто, никьи

- 6.7. Неозначені Є) и, к, га
 6.8. Особові Ж) чьто, котрь
7. **ДОБРҀЄМҀ** – це форма
 А) членного стягненого прикметника;
 Б) нечленного прикметника в Р. в. одн.
 В) Н.-К. в. двоїни;
 Г) Д. в. однини чол. роду;
 Д) інша відповідь.
8. За допомогою суфікса -jes- творилися форми вищого ступеня
 А) Н.-З. однини прикметників середнього роду;
 Б) Н.-З. в. однини прикметників чоловічого роду;
 В) Н.-З. в. однини прикметників жіночого роду;
 Г) Н.-З. в. однини прикметників чол. і середнього роду;
 Д) прикметників усіх родів і у всіх відмінках.
9. Числівники відмінювалися
 9.1. ДЬВА А) як іменники на приголосний у множині;
 9.2. ТРИЄ Б) як іменники в двоїні;
 9.3. ЧЄТЬІРЄ В) як іменники- і-основ у множині;
Г) як вказівні займенники
Д) за одним типом.
10. Остаточне оформлення числівника як окремої частини мови відбулося
 А) у праслов'янській мові;
 Б) у протоукраїнський період;
 В) у староукраїнський період;
 Г) у середньоукраїнський період;
 Д) триває й досі.
11. Особовими дієслівними формами у староукраїнській мові були
 А) інфінітив;
 Б) перфект;
 В) умовний спосіб;
 Г) дієприкметник;
 Д) аорист.
12. Знайдіть відповідності
 12.1. ДАВАЛЫ СУТЬ А) 1 майбутній;
 12.2. ИМУ ДАВАТИ Б) супін;
 12.3. ДАВАЛА БҀАХЬ В) плюсквамперфект;
 12.4. ДАВААХЬ Г) імперфект;
 12.5. ДАВАТЬ Д) перфект.
13. Знайдіть відповідності
 13.1. Аорист А) походить із 1 майбутнього;
 13.2. Імперфект Б) занепав у кінці XII – поч. XIII ст.
 13.3. Перфект В) занепав у XIV ст.
 13.4. Плюсквамперфект Г) перетворився в сучасн. мин. час;

